

Елка Јачева-Улчар
Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“,
Скопје, Македонија
elka_jacevaulcar@yahoo.com

СТАРОСЛОВЕНСКИ ЈАЗИК И МАКЕДОНСКА РЕДАКЦИЈА НА ЦРКВНОСЛОВЕНСКИОТ ЈАЗИК

При прелистувањето на критичките изданија на македонските средновековни ракописи, особено делот од морфологија, а уште поконкретно поглавјата во кои се обработуваат глаголските времиња, кои се предмет на интерес во нашата работа, се добива еден општ впечаток. Овој општ впечаток се однесува токму на тоа дека во нив глаголските времиња, воопшто, не се анализираат од нивниот функционален аспект, ами само од формален, што значи дека, речиси, секаде е запазен дескриптивниот метод со кој се дава подбор на наставките коишто се карактеристични за соодветното лице во соодветното време. Така, во најголемиот број случаи се наведуваат алоформите на определени наставки, кои не се совпаѓаат со стандардните.

Како што е познато во старословенскиот јазик формите за презент се градат со следниве лични наставки што ѝ се додаваат на презентската основа од тематските глаголи¹:

	Еднина	Множина	Двоина
1 лице	-ж	-мъ	-вѣ
2 лице	-ши	-те	-та
3 лице	-тъ	-жтъ/ -атъ	-те

Кај атематските глаголи кои ја сочинуваат петтата група глаголи, според Лескиновата поделба, и во која влегуваат глаголите: бѣти, дати, ѡсти, вѣдѣти и нмѣти, при градењето презент, личните наставки се додаваат директно на општиот дел од глаголот. Во оваа парадигма, наставките за множина и двоина се исти со оние од тематските глаголи, а разликата се јавува само во формите за еднина:

	Еднина
1 лице	-мъ
2 лице	-ши
3 лице	-тъ

---

¹ Наставките се преземени од Р. Угринова-Скаловска, *Старословенски јазик*, Скопје 1979, 89.

Овде треба да се нагласи дека уште во канонскиот период во трето лице еднина од презентот можат да се сретнат форми и без наставката -тъ, а во 3 лице множина формантот -тъ, исто така, може да отпадне. Што се однесува до првото лице множина на презентот може да се каже дека покрај регуларната наставка -мъ во ракописите од старословенскиот период се забележува и наставката -мь, како резултат од раното мешање на еровите на крајот од зборот. Во истово лице во канонскиот период е нотирана и презентската множинска наставка -мы, чија појава се толкува со влијанието на личната замена мы за прво лице множина².

Во ерата на црковнословенската македонска редакција, којашто настапува по распадот на канонскиот период кај презентските наставки се случуваат поголем број отклонувања.

Така, на пример, приредувачот на критичкото издание на Радомировиот псалтир, ракопис од втората половина на XIII век, настанат во централномакедонското подрачје, ќе забележи дека некои ракописи од XIII век ја познаваат наставката -мь за 1 л. едн. сег. време, која по аналогија на атематските се проширила и на тематските глаголи. Како ракописи во кои се забележува наставката -мь како наставка за прво лице еднина сегашно време, во ограничен број примери, ги наведува следниве македонски црковнословенски ракописи: *Погодинов ѱсалѿир*, *Болоњски ѱсалѿир* и *Радомиров ѱсалѿир*³.

Во Карпинското евангелие, кое претставува ракопис од втората половина на XIV век, од Кратовската група текстови, во прво лице еднина кај тематските глаголи, покрај регуларната наставка -ж се среќава и наставката -ѡ. Оваа аломорфност -ж/-ѡ, е предизвикана од мешањето на носовките. Во истиов ракопис, покрај редовната употреба на наставката -ши за второ лице еднина се среќаваат и примери со скратената наставка -шь⁴.

Во Битолскиот триод⁵, пак, чие настанување се датира кон крајот од XI и во почетокот на XII век, во кој се одразени јазичните обележја на Охридската книжевна школа, во ограничени размери кај атематските глаголи се среќава наставката -ме. Истава наставка бележи сосема регуларна употреба и за тематски и за атематски глаголи во Загрепскиот триод⁶, кој настанал во првата половина на XIII век и кој исто како и Битолскиот триод е носител на карактеристиките од Охридскиот книжевен

---

² Ibidem

³ Л. Макаријоска, Радомиров псалтир, Скопје 1997, 86.

⁴ В. Десподова (редактор), К. Бицевска, Д. Пандев, Љ. Митревски, *Карѿинско еванѳелие*, Прилеп - Скопје, 1995, 64.

⁵ С. Поп-Атанасова, *Битолски ѿриод*, Скопје 1995, 44.

⁶ Е. Црвенковска, *Загрепски ѿриод*, Скопје 1999, 42.

центар. Во Трескавечкиот еухологиум⁷, ракопис од втората половина на XIII век, пак, за прво лице множина се употребува и наставката -мо за да се избегне хоминимијата, односно совпаѓањето на формите за 1. л. едн. и 1. л. множ. кај атематските глаголи. На пр. др̑жнмо, раз̑даемо итн.

Презент

Како основно граматичко време, според кое се дефинираат сите преостанати глаголски времиња, се јавува сегашното време. Во старословенскиот јазик сегашното време, главно, се образува од глаголи од несвршен вид и означува како дејство што е едновременно со моментот на зборувањето, така и постојано дејство кое не е ограничено во времето⁸.

Во нашава средина на значењето на глаголските форми се осврнува, Р. Угринова-Скаловска во Учебникот за старословенски јазик во еден кус преглед насловен како *Синџакса на глаголскиите форми. Значења и употреба на глаголскиите времиња*⁹.

И Во однос на презентот овде таа вели: (а) *Презентскиите форми од несвршениите глаголи значај сегашно дејство - едновременно со моментот на зборувањето, а (б) презентскиите форми од свршениите глаголи значај идно време. Оваа употреба е најкарактеристична за разликувањето на глаголскиот вид.*

Врз основа на ексцерпцијата што ја спроведовме врз неколку македонски евангелија од македонска јазична провениенција, можеме да заклучиме дека со презентските форми од несвршени глаголи може да се изразат следниве значења на презентот: а) моментност на дејството; б) повторливост; в) омнитемпоралност; г) историски презент; д) идност; е) готовност.

а) моментност на дејството

Кога зборуваме за ова значење на сегашното време во старословенскиот јазик треба да имаме предвид дека ваквото значење не ни е сугерирано од формата, ами од семантиката на глаголот и контекстот, односно ваквото значење ни го сигнализираат модалните зборови, како и прилозите за време. Примери кои ни го експлицираат претходно кажаното се следниве:

1. Lk 13,35 ...λέγω... δεῦρτιν...; ...**г҃л҃ж** же вамъ... (Добром¹⁰); Вистина ви велам....
2. Mt 20,18 Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόλυμα... (Ἰδοὺ = модален збор); **вс҃ходнмь** въ ер҃лнмь... (Карп¹¹); *Еѣ се искачуваме* кон Ерусалим...

⁷ В. Десподова (редактор), Е. Јачева-Улчар, Љ. Митревски, С. Новотни, М. Чичева-Алексиќ, *Трескавечки еухологиум*, Прилеп 2000, 67.

⁸ Т. А. Иванова, *Сѣарославянскій язык*, Москва 1977, 136.

⁹ Op. cit. 108-109.

¹⁰ Кратенката *Добром* се однесува на М. Алтбауер, *Добромирово евангелие* (фототипско издание), Скопје 1973.

¹¹ Кратенката *Карп* се однесува на *Карпинско евангелие* (op. cit).

3. Mt 8,6 καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς μου **βέβληται** (perfekt) ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος; ГН ѿрокъ мон **лежнть** въ домоу ѿслаблень. лютѣ ѿко **стражѣ** (Рдм¹²); Господи слугата мој **лежи** дома фатен и многу **страда**;

4. Mk 14, 41 καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε; ἀπέχει· ἦλθεν ἡ ὥρα, **ἰδοὺ παραδίδοται** (present 3 л. едн. медиопасив) ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀμαρτωλῶν.

прнде третнѣиѣж. н глѣ нмѣ. съпнтѣ прѣе н поунвѣтѣ. прнспѣ конецъ н прнде часъ. **се прѣдаеть са** ГН ѿлбѣнъ. въ ржцѣ грѣшннкѣ (Добром); По третпат дојде и им рече: Спиете само и почивате! Свршено е дојде часот. Еве **се предава** синот човечки во рацете на грешници.

5. Lk 13, 32 н рече нмѣ шедьше рѣцѣте лнсоу томоу **се нзгона** бѣсы...(Карп) И им рече: „Одете и кажете ѝ на таа лисица: **еве истерувам** бесови...

б) повторливост на дејството

1. Mt 8,9 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ **πορεύεται** (present), καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ **ἔρχεται** (present), καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ **ποιεῖ** (present).

...н глѣ семоу ндн н **ндеть**. н дроугоугоумоу прїдн н **прндеть**. н робоу моѣмоу сътвори се н **сътворнть** (Рдм); ... а кога ќе му речам на еден од нив: оди и тој **оди**, на другиот дојди и тој **доаѓа** и на слугата направи тоа и тој **прави**.

2. Mt 7,8 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται; всѣк бо просан **прнемлет** ∴ н нцжн **ѿбрѣтаеть** ∴ тлъкжцпоωмоу ѿврѣжт са (Карп); Зашто секој што сака, **добива**, и кој бара, **наоѓа**, и на оној што чука, ќе му се отвори.

в) omnitemporалност

Како што кажува и самото име на ова значење, овде презентските форми од несвршените глаголи се употребуваат со нив да се изразат општоприфатени вистини, кои најчесто ги среќаваме во параболите.

1. Mt 7,17-19 οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς **ποιεῖ** (презент 3л. едн.), τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς **ποιεῖ**. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς **ποιεῖν**, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς **ποιεῖν**. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν **ἐκκόπτεται** καὶ εἰς πῦρ **βάλλεται**. (mediopasiven present); тако

всѣко дрѣво добре· плоды добри **творнть**. а зло дрѣво плодн зли **творнть**· не можетъ дрѣво добро плода зла **творнтн**· ни зло дрѣво плода добра **творнтн**. всѣко дрѣво еже не **сътворнть** плода добра **посѣцажть** н· н въ ѿгнь **вымѣтажть** (Рдм); Па така, секое добро дрво **дава** добри плодови, а лошо дрво **дава** лоши

¹² Кратенката Рдм се однесува на Р. Угринова-Скаловска, З. Рибарова, *Радомирово евангелие*, Скопје 1988.

плодови; не може добро дрво да дава лоши плодови, нити лошо дрво да дава добри плодови. Секое дрво што не дава добар плод, го сечат и го фрлаат во оган.

2. Mt 8,27 οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες, Ποταπὸς ἐστὶν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν; (пресент 3 л. множина); КТО СЪН КЕСТЬ ЪКО ВЪТРИ Н МОРЕ ПОСЛУШАЮТЪ ЕГО (Рдм); ... „Кoj е овој та и ветровите и морето му се покоруваат?"

3. Lk 12, 24 κατανοήσατε τοὺς κόρακας ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσω μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν. τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ προσθεῖναι πῆχυν; ΣΜΟΤΡΗΤΕ ΠΤΗЦА· ЪКО НЕ СЪИЖТЬ НИ ЖЪИЖТЬ· НМЪ ЖЕ НЪСТЪ СЪКРОВИЦА· НИ ХΡΑΝΗΛИЦА· Н БЪ ПИТΑΕΤЪ Я. КОΛΜΗ ΠΑΥΕ ВУ ΕΣΤΕ ΛΟΥΓΥШН ПЪТНЦЪ (Добром); Погледајте ги гавраните како ни сеат, ни жнеат; тие немаат скривници, ниту житници и Бог ги храни, а колку сте поскапи вие од птиците?

4. Jn 3,8 τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος; ДЪХЪ НЖДЕ ЖЕ ХОЦЕΤЪ ДШЕΤЪ· Н ГЛАСЪ ЕГО СЛЫШИШН. НЪ НЕ ВЪСН ОТЪ КЖДОУ ПРΗΧΟДНТЬ· Н КАМО ИДЕΤЪ· ТАКО ΕΣΤЪ ВЕСЬ РОЖДΕΝЫН ОТЪ ДЪХА (Добром); Ветрот дува каде што сака и гласот негов го слушаш, но не знаеш од каде иде и на каде оди; така е со секој човек роден од дух.

Jn 3,20 (-21) πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσει μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα ὅτι ἐν θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα; ВЪСЪКЪ БО ДЪМЪИЖН ЗЪЛО· НЕНАВИДНТЬ СВЪТА Н НЕ ПРΗΧΟДНТЬ КЪ СВЪТОУ· ДА НЕ ЪВАТЪ СΑ ДЪΛΑ ЕГО... (Добром); Зашто секој што прави зло ја мрази светлината и не оди кон светлината, за да не бидат осудени неговите дела, бидејќи се по Бога извршени.

г) историски презент

Ваквата употреба на сегашното време во евангелските текстови е засведочена на три места¹³:

1. Mt 22, 16 ...καὶ ἀποστέλλουσιν (пресент 3л. множ.) αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιάνων λέγοντες, Διδάσκαλε οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ...; Н ПОСНАЛЖТЬ К НЕМЃ ОУУЕННЫ СВОА: СЪ НРОДНЫНЫ ГЛЪЦЕ : ОУУНТЕΛЮ ВЪМЪ ЯКО НСТННЕНЪ ЕСЫ.... (Рдм) И ги испраќаат кај него своите ученици, со Иродовците, зборувајќи: Учителе знаеме дека си праведен.....

Jn 1, 29 Τῇ ἐπαύριον βλέπει (пресент 3 л. еднина актив) τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν , καὶ λέγει (пресент 3 л. еднина актив), Ἴδε ...; ВЪ ОУТΡЪИ ЖЕ ДЪНЪ

¹³ Грамаџика на сѳаробългърския език, изд. БАН, София 1993, 445

вднтъ ꙗ҃са градѣшта къ себѣ. ꙗ҃ гла се... (Zogr); На другиот ден го гледа Исуса како доаѓа кај него и вели: Еве...

МК 15, 16 Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἕσω τῆς αὐλῆς, ὃ ἐστὶν πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν (презент 3л. множ. актив) ὅλην τὴν σπεῖραν;

вонни ведошж ꙗ҃са: на дворъ канѣфннь: ѿже ѿсть сѣднице: и призываѣтъ всѣ спрж. (Евангелие на Поп Јован); Војниците го одведоа Исуса на дворот Кајафин, каде што е судиштето (преторијата) и повикуваат цела чета;

Од поширокиот контекст може да се види дека старословенскиот историски презент ги има типичните карактеристики на оваа категорија: претеритната функција се создава од контекстот (верига од аористни форми), а формата за сегашно време добива соодветно преносно значење со поголема експресивност. Таа може да изразува последовност на дејствата (замена на аорист) и едновременост со минатиот момент (замена на имперфект)¹⁴.

д) идност

1. ...до послѣднего дѣне и часа нздыханна моего **призываѣ** тѣ ꙗ҃ ꙗ҃ ꙗ҃ 28^v/12-14 (Еух¹⁵); До последниот ден и часот на моето издивнување ќе те повикувам тебе Господе Исусе Христе);

2. Lk 15, 18 въставъ **ндѣ** къ оцѣ моемоу и рекѣ емоу (Mar¹⁶); ќе станам, ќе отидам кај татко ми и ќе му речам

3. Lk 7, 7 нъ рѣци словомъ и нсѣлѣетъ отрокъ мон (Mar); ...но кажи со збор и ќе оздрави моето дете;

4. Lk 13, 32 и рече нмъ шедьше рѣцѣте лнсоу томоу се нзгона бѣсы и цѣлениѣ **твори** днѣ: и оутрѣ : вь третн сконѣж; И им рече: „Одете и кажете ѿ на таа лилица: еве истерувам бесови, и **правам** исцелувања денес и утре и на третиот ден ќе свршам;

ѓ) готовност;

1. и даѣ ми водоу вѣри. и примоу кѣплѣнныѣ вѣы (Еух 50^v/2-3); Дај ми вода на верата, и го примаам капењето на водата;

II Презентскиѣе форми од свршениѣе глаголи најчестѣо изразуваат: а) идно време; б) општо сегашно дејство во зависни реченици.

а) идно време

1. ...и прославлю ѿго. бѣ оцѣ моего и възнесоун. (Еух, 37/9-10); Ќе го прославам него, Богот - таткото мој, и ќе го вознесам него;

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Кратенката Еух се однесува на Трескавечкиот еухологиум (op. cit.)

¹⁶ Кратенката Mar се однесува на Мариинско евангелие в. V. Jagić, *Quattor evangeliorum versiones palaeoslavenicae Codex Marianus glagoliticus, Berolini 1883.*

2. Mt 7, 22 ΜΝΟΣΗ ΡΕΚЖТЪ МНѢ ВЪ ТЪ ДЬНЬ. НЕ ВЪ ТВОЕ ЛН НМА пророчествовахомъ (Zogr¹⁷); Мнозина ќе ми речат во оној ден: зарем не пророкувавме во твоје име?

3. Lk 13, 32 н рече нмъ шедъше рѣцѣте лнсоу томоу се нзгона бѣсы и ѣвлениа твора днѣ: н оутрѣ: н въ третн сконѣж; И им рече: „Одете и кажете ѝ на таа лисица: еве истерувам бесови, и правам исцелувања денес и утре и на третиот ден ќе завршам;

4. Mt 8,25 καὶ προσελθόντες ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα; н прнстжплъше оученици н възбоднша н глѣцие. ГИ СПСН НИ ПОГИБНЕМЪ. (Рдм); ...се приближија учениците до него, го разбудира и рекоа: Господи, спаси нѣ, ќе загинеме (преводот е: **загинуваме**)

5. Mt 8, 7 н глагола нмоу нсѣ азъ пришьдъ н нсѣѣж н (Рдм); Исус му рече ќе дојдам и ќе го излекувам

б) општо сегашно дејство во зависни реченици.

1. Lk 9,24 ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ (κονσункτια εαεντυαλ) τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει (φυτυρ) αὐτήν; нже аще погоубитъ дшѣж свож мене ради: нтъ спѣтъ ж (Карп); (...*koj ja zažybu* душаиѣ своја заради мене , иѡј ќе ја сѡси) (Л 9, 24);

2. Lk 12,8-9 (10) Λέγω δὲ ὑμῖν, πῶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθή-σεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. καὶ πῶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται; всѣкъ нже колнжо нсповѣсть ма прѣдъ улѣвѣкы: н снѣ улѡвѣвѣвскын нсповѣсть н прѣдъ аглы бнѣ:

н ѡвръгын са мене прѣдъ улѣвѣкы: ѡтвержень бждетъ прѣдъ аглы бнѣ (Карп); *Секој ишѡ ме ѡпризнае мене ѡред луѣѡ и Синоѡ Човечки ќе го ѡпризнае ѡред Божјиѡ ангели. А кој се одрече од Мене ѡред луѣѡ, и иѡј ќе биде одречен ѡред Божјиѡ ангели.*

3. Lk 12,11 ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς [ἢ τί] ἀπολογήσησθε ἢ τί εἵπητε; ; егда же прнведжт вы на съмнѣн (!): н власти н владыѣствнѣ: не ѡцѣте са како лн ыт^о помыслнсте: лн ыо реѣте; *А кога ве одведати во синагозиѡ и ѡред власѡиѡ и началсѡиваѡ, не трнжеѡ се како ќе одѡвориѡ, или ишѡ ќе кажеѡ;*

4. Mt 18,19 Πάλιν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσωσιν ἐξ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς; нко аще два ѡ ва^с: свѣцѣята на земн: ѡ всѣкон вѣщн: н ежже аще

¹⁷ Кратенката Zogr се однесува на Зографското евангелие, в. V. Jagić, *Quattor evangeliorum Codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitanus, Graz 1954.*

КОЛНЖ^А ПРОСНТЕ ∴ БЖДЕТЬ НМА ѿ оца моего ∴ НЖЕ ЕСТЬ НА НЕБЕСЕХЪ (Карп); *Ако двајца од вас се созласаѿи на земјаѿи да ѿмолаѿи нешѿио, шѿио и да било, ќе им биде дадено од Мојоѿи Оѿиец небесен;*

5. Mt 5, 19 ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ-των τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; ἰже бо разорнтъ еднож заповѣдь· ἰ снхъ малыхъ· ἰ наоучнтъ тако ѿкы· мьни нареуетъ сѧ въ црси небѣмь· а ἰжъ сътворнтъ ἰ наоучнтъ· сѧ велни нареуетъ сѧ въ црси небѣмь; И така оној што ќе наруши една од тие најмали заповеди и така ги научи луѓето, најмал ќе се нарече во царството небесно; а оној кој ќе ги исполни и поучи, тој голем ќе се нарече во царството небесно.

Како што може да се забележи од горенаведеното презентските облици и од несвршени и од свршени глаголи можат да изразуваат идност, така што видот на глаголот не е единствено и основно разграничувачко средство на сегашното од идното време. Затоа како основен критериум во разграничувањето треба да се земе предвид смислата на целата фраза, контекстот и конкретната семантичка анализа¹⁸.

III И *п*ерфектѿоѿи може да означува сосѿојба во сегашно време, *п*.е. минаѿо дејсѿиво разгледувано од гледна ѿочка на сегашиносѿиа. Ова време се уѿоѿребува за означување сосѿојба ѿо извршеноѿо дејсѿиво¹⁹. Ваквата функција на перфектот, веројатно се должи на тоа што тој, за разлика од аористот на кој му е иманентно значењето на апсолутно минато време, посочува дејство чии резултати се видливи во сегашниот момент, или во некаква сегашна ситуација²⁰.

Таков е следниов пример:

1. Lk 8,52 ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπεν, Μὴ κλαίετε, οὐ γὰρ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει. рѿахъ же всн ∴ н плакахъ сѧ еж ∴ он же рече не плачнтѧ сѧ ∴ нѣ^с оумрѧ дѣца нѣ спнтъ (Карп); Сите плачеа и ридаа по неа. Но Он им рече: Не плачете, таа не е умрена, туку спие.

¹⁸ Грамаѿиика на сѿаробѿлѿарския език, изд. БАН, Софија 1993, 301-302.

¹⁹ Р. Угринова-Скаловска, *Сѿарословенски јазик*, Скопје 1979, 109.

²⁰ Грамаѿиика на сѿаробѿлѿарския език, изд. БАН, Софија 1993, 299.